

Umumi Maden Durumu

Türkiye Madenciliğinin 1943 Bilançosu

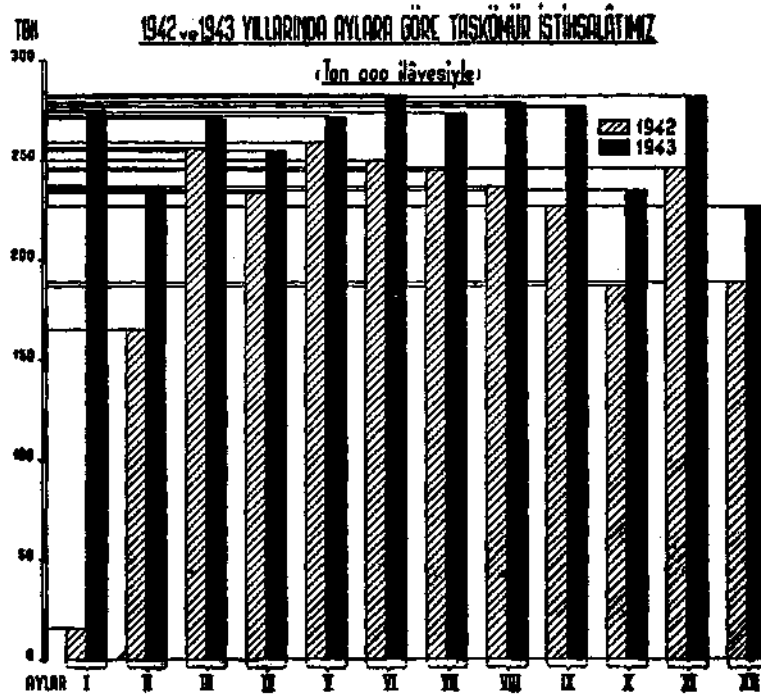
önsöz

Bütün kıt'alara yayılmış olan son cihan savaşı beşinci yuma girmesiyle şiddetlenerek uluslararası ticarî bağları çözmüş ve iktisadi bir buhran halini alarak, milletlerin sakin işbirliğinde yeni yeni manialar husule getirmiştir. Ham madde müstahsili olan memleketlerin zirai ve madencilik mahsulleri mukabili makine ve endüstri mamulâtının ithalâtını güçleştirmiş, sınaî kalkınmalarında yeni engeller ortaya çıkarmıştır.

Bu çetin fırtınalı yıllarda bile, bütün zorluklara rağmen memleketimiz **Yüce Millî Şefimiz** uzgören rehberliği, Cumhuriyet Hükümetinin isabetli sevk ve idaresi sayesinde iktisadî kalkınmasına durmadan devam etmiş ve milletimize sükûnet içinde müfit bir çalışmayı temin eylemiştir. Neticede diğer iktisadî sahalarda olduğu gibi, millî madencilik sahasında da 1943 yılı zarfında dikkate değer yeni gelişmeler kaydedilmiştir: Taşkömür ve linyit istihsalâtımız şimdiye kadar mazisinde görülmemiş olan bir yüksekliğe çıkmış, bakır imraratımız 12,000 tonu tecavüz etmiş ve yeraltı servetlerinin istihsalâtı ile satışlarından millî gelirimiz 72 ilâ 73 milyon liraya yükselmiştir. Dediklerimizi aydınlatmak maksadile madenciliğimizin 1943 yılı bilançosunu okurlarımıza kısaca arz ederiz :

Taşkömür

1941 yılı bidayetinden itibaren devletleştirilerek bir elden sevk ve idare olunan Zonguldak havzasındaki taşkömür ocaklarının istihsalâtı nisbeten kısa bir intikal ve teşkilâtlandırma devrinden sonra, 1943 yılında normal bir gelişme safhasına girmiş ve hükümetimizin yakından alâkası sayesinde işletme tarihinde rekor bir seviyeye çıkmıştır. Sayın Başvekilimiz **Şükrü Saraçoğlu** 17.3.43 günü T. B.

M. M. açılış nutuklarında ifade buyurdıkları **"Belki de en yüksek bir rakam bu senenin istihsali olacak,,** müjdesi gerçekleşmiştir. Ereğli - Zonguldak havzasının 1943 yılı taşkömür istihsalâtı 3.165 741 tona baliğ olmuştur. 1942 yılı istihsalâtı 2.509 614 tonu tutmuş olmasına bakılırsa, 1943 yılında bir evvelki yıla nazaran 656,127 ton, yâni %26,1 nisbetinde bir artış mevcuttur.

1943 yılında havzanın taşkömür imraratı 41,6 milyon lira kıymetinde 1.862.964 tonu bulmuş ve 1942 yılına nazaran 244.561 ton, yâni % 15,1 nisbetinde artmıştır. 1943 yılı imraratının 98.666 tonu Ereğli - Zonguldak limanlarına uğrayan gemilerimize verilen ihrakiyeyi ve 1.764.298 tonu da hamuleyi teşkil etmiştir. Hamule olarak yurdumuzun muhtelif bölgelerine gönderilmiş bulunan taşkömürün 1.042.487 tonu denizyolu ve 721.811 tonu da demiryolu ile sevkedilmiştir. Bundan başka havzanın dahilî istihsalâtı 1943 yılında 130.896 tonu tutmuş ve havza dahilinde 2.649 ton taşkömür ile 314 ton kok satılmıştır. Sömikok ve briket imaline verilen taşkömür miktarı 1943 yılında 91.247 tonu bulmuştur.

Bir mukayese kabilinden 1942 ve 1943 yıllarında münferit aylara göre Ereğli - Zonguldak havzasının taşkömür istihsalât ve imraratı (ton hesabına) aşağıdaki cetvelde dercedilmiştir.

A Y L A R	1 9 4 2		1 9 4 3	
	İstihsalât	İmrrat	İstihsalât	İmrrat
İkinci Kânun	15.470	62.123	274.737	121.328
Şubat	165.274	113.688	235.815	139.841
Mart	256.102	152.416	271.473	155.236
Nisan	234.220	171.400	255.067	166,650
Mayıs	258.952	174.357	272.357	177.831
Haziran	250.074	148.749	282.980	190.659
Temmuz	244.560	143.136	273.670	167.586
Ağustos	236.665	133.766	278.800	168.470
Eylül	226.759	144.824	277.249	150.077
Birinci Teşrin	187.398	121.739	235.419	120.683
İkinci Teşrin	245.627	126.341	281.525	169.579
Birinci Kânun	188.504	125.850	226.649	135.024
Yekûn	2.509.614	1.618.383	3.165.741	1.862.964

1943 yılının sömikok ve briket imalâtına gelince cem'an 47.677 ton sömikok ve 30.256 ton briket istihsal edilmiştir. 1942 yılına isabet eden briket istihsalâtı 21.958 tonu tutmuş olmasına bakılırsa, 1943 yılında 8.296 ton, yâni aşağı yukarı % 38 nisbetinde bir artış mevcuttur, Geçen yıl zarfında dahilî piyasaya 46.511 ton sömikok ve 28.995 ton briket sevkedilmiştir. Briket imraratındaki artış 1942 yılına nazaran takriben % 26-dır.

Bundan başka Karabük kok batarilerinin istihsalâtında da yeni bir gelişme kaydedilmiştir: 1942 yılında 178.129 ton mukabili 1943 yılında 182.974 ton endüstri koku istihsal edilmiştir. 1943 yılının kok istihsalâtındaki artış 1942 ye nazaran 4.853 tonu, yani % 2,7 yi bulmuştur. Aynı sene zarfında hasıl olan kok tozu 3.293 tondur.

Zonguldak havzasının 1942 ve 1943 yıllarında aylara göre sömikok ve briket istihsalâtı ile imraratı (ton hesabına) şöyledir:

A Y L A R	S ö M İ K O K		B R İ K E T	
	İstihsalât	İmrrat	İstihsalât	İmrrat
İkinci kânun	4.755	5.778	2.422	2.215
Şubat	3.780	5.096	1.699	1.639
Mart	2.890	2.565	3.016	2.949
Nisan	2.812	2.740	3.138	4.330
Mayıs	3.038	1.412	2.887	2.186
Haziran	3.394	2.610	3.811	2.724
Temmuz	4.373	4.109	1.271	3.193
Ağustos	4.567	3.250	909	
Eylül	4.438	4.066	3.100	1.380
Birinci teşrin	4.463	5.588	1.749	1.748
İkinci teşrin	4.512	5.604	3.454	3.496
Birinci kânun	4.575	3 683	2.800	3.135
Yekûn	47.677	46.511	30.256	28.995

Linyit

Son 10 yıl içinde muntazam bir şekilde artan linyit istihsalâtı, 1943 yılında şimdide kadar kaydedilmeyen bir yüksekliğe çıkmış ve 589.926 tona balığ olmuştur. 1943 yılında, 1942 yılı istihsalâtı olan 410.000 tona nazaran 179.926 ton, yani % 43,9 nisbetinde yeni bir artış dikkate değer. 1942 yılında 408.872 tonu tutan linyit imrratı 1943 yılında 554.763 tona balığ olmuş ve % 35,6 nisbetinde artmıştır. Maadin Umum Müdürlüğünün hesabına göre 1943 yılı içinde memleket dahilinde imrar olunan linyitlerin topyekûn kıymeti 7.278.235 lirayı bulmuştur. 1943 yılında 28 linyit ocağında istihsalâta devam olunmuştur. Münferit ocaklara isabet eden istihsalât ile imrrat miktarları (ton hesabı) aşağıdaki cetvelde gösterilmiştir.

Maden âmili veya ismi	Mevkii	Vilâyeti	İstihsalât	İmrrat
Garb Linyitleri İşletmesi	Değirmisaz	Kütahya	151.532	137.054
" " "	Soma	Manisa	146.410	145.064
" " "	Tavşanlı	Kütahya	122 727	117 486
Devlet Demiryolları	Çeltik	Amasya	86.713	83.869
Trak T. A. Ş-ti	Kızılbük	Kütahya	56.497	48.138
Keçiburlu Kükürt İşl. A. Ş.	Sultandere	Burdur	5.459	5.459
Balcı Abdülhamit veresesi	Şahinali	Aydın	2.656	2.550
Yusuf Ziya Nayman	Yeniköy	İzmir	2.658	1.839
Ruhsatiye R 101/12	Parabağlar	Tekirdağ	2.380	2.380
Ali Tüzümet ve İlyas Kamon	Gemerek	Sivas	1.597	1.839
Ethem Sabahat Serter	Büyük İlet	Kütahya	285	2.083
Ruhsatiye R 101/6	Barbaros	Tekirdağ	1.440	1.440
R 101/8	Barbaros	Tekirdağ	661	1.050
Balkaya Limited Ş-ti	Balkaya	Erzurum	872	127
Ruhsatiye R 5/32	Çayırköy	Kütahya	3.120	615
Osman N, Karabıyık	Cuma ovası	İzmir	641	770
Diğer 12 linyit ocağı	Muhtelif	Muhtelif	4.278	3.000
28 ocağın topyekûnu			589.926	554.763

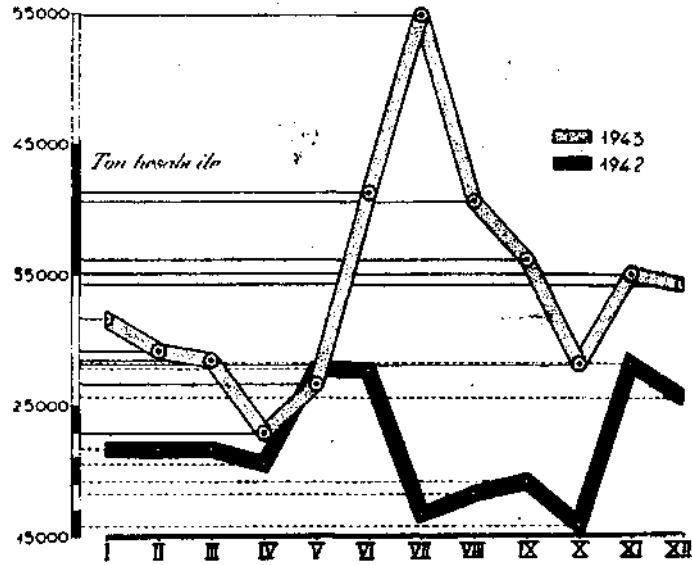
Yukardaki cedvelden de görüleceği veçhiyle, memleketin linyit istihsalâtında devlet sermayesiyle çalışan Garp linyitleri işletmesi mühim rol oynamaktadır. Kütahya vilâyetinde Tavşanlı ve Değirmisaz ile Manisa vilâyetinde Soma linyit madenlerini işleten bu müessesese 1943 yılının istihsalâtına % 71,3 nisbetinde hissedardır. Garp linyitleri işletmesinin 1943 yılı linyit imraratındaki hissesi ise % 72 - dir. Halbuki aynı müessesenin 1942 yılı imraratındaki hissesi ancak % 66,4 - ü tutmuştur.

Garp linyitleri işletmesi, yukarıda adı geçen üç madenden 1943 yılı içinde cem'an 420.669 ton linyit istihsal ederek 399 604 tonunu dahilî pazarlara sevketmiştir. 1942 yılı istihsalâtı 266.190 tonu tutmuş olmasına bakılırsa 1943 yılında bir evvelki yıla nazaran 154.479 ton yani % 58 nisbetinde bir artış kaydedilmiştir. Münferit madenlere gelince: Soma linyit madenlerinin istihsalâtı 105.526 tondan 145.064 tona çıkmış ve % 37,8 nisbetinde artmıştır. Tavşanlı istihsalâtı 76,201 tondan 117.486 tona yükselmiş ve % 54,2 nisbetinde çoğalmıştır. Değirmisaz ocağının 1943 yılı linyit istihsalâtında artış

nisbeti daha fazladır. 1942 yılında 84.463 tonu bulan linyit istihsalâtı 1943 yılında 1375)54 tona çıkmış ve % 62.3 nisbetinde artmıştır. Garp linyitleri İşletmesinin 1942 ve 1943 yılları aylara göre istihsalât ve imraratını gösterir cetvel aşağıda münderiçtir (ton hesabı ile)

A Y L A R	1 9 4 2		1 9 4 3	
	İstihsalât	imrarat	istihsalât	İmrrat
ikinci kânun	21.672	23.424	31.787	31.288
Şubat	21.762	23.481	29.312	26.041
Mart	21.687	25.402	28.644	26.903
Nisan	20.872	21.026	22.944	28.830
Mayıs	27.897	26.301	26.699	27.810
Haziran	27.806	27.951	41.377	36.518
Temmuz	16.836	17.408	54.977	48.243
Ağustos	18.394	18.375	50.724	41.074
Eylül	19.231	17.483	36.218	38.248
Birinci teşrin	15.947	16.451	28.220	34.720
İkinci teşrin	28.316	27.784	35.218	32.124
Birinci kânun	25.770	27.013	34.549	27.807
Yekûn	266.190	271.459	420.669	399.604

1942 ve 1943 YILLARINDA AYLARA GÖRE GARB LİNYİTLERİ İŞLETMESİ İSTİHSALATI

Devlet Demiryolları idaresi tarafından işletilmekte bulunan Amasya vilâyeti, Merzifon kazasındaki Çeltik linyit ocağının 1943 yılı istihsalâtındaki artış da dikkate değerdir. 1942 yılında 71.309 ton linyit istihsal eden bu maden 1943 yılı istihsalâtını 86.713 tona çıkarmağa muvaffak olmuş ve % 21,6 nisbetinde yeni bir artış kaydetmiştir. Çeltik linyit ocağı 1943 yılı istihsalâtına % 14,7 nisbetinde ve imraratına da % 15,1 nisbetinde hissedardır. Demek ki, Devlet sermayesiyle çalışan Soma, Değirmisaz, Tavşanlı ve Çeltik linyit madenleri 1943 yılı linyit istihsalâtının % 86 sini ve dahilî imraratın da %87,1 ini temin etmiş bulunmaktadırlar. Bu hesaba göre hususî sermaye ile işletilen linyit ocaklarının umum istihsalâtındaki hisseleri ancak % 14'dür.

Hususî işletmelerden Trak Türk An. Ş line ait Kütahya vilâyetindeki Kızılbük linyit ocağının 1943 yılındaki istihsalât artışı özel bir dikkate değer. 1942 yılında 21.986 tonu bulan Kızılbük linyit istihsalâtı 1943 yılında 56.497 tona çıkmış ve aşağı yukarı iki buçuk misli artmıştır. Böylece Trak T. A. Ş-ti 1943 yılı linyit istihsalâtımıza % 9,6 nisbetinde iştirak etmiştir. 1943 yılında işletilmiş bulunan 28 linyit ocağından yukarıda adları geçen başlıca beş maden senevi istihsalâtın % 95,6 sını karşılamış bulduklarından, mütebaki 23 linyit ocağının istihsalâtı toptekûnun ancak % 4,4 ünü teşkil etmiştir.

Memleketin yakıt ihtiyacını karşılamakta önemli bir rol oynamaya başlayan linyit istihsalâtının artırılması için hükümetçe mühim tedbirler alınmış ve alınmaktadır. Kütahya vilâyetindeki linyit madenlerinin tevsi, linyitten briket imalâtı, yeni linyit ocaklarının kurulması ve linyit istihsalâtının modern teknik icaplarına göre teşkilâlnadılması önümüzdeki seneler içinde ele alınacak meselelerdendir.

Metaller - Demir

Genç demir ve çelik endüstrimizin ham madde kaynağı olan Sivas vilâyetindeki Divrik demir cevheri istihsalâtı ve imraratına ihtiyaç nisbetinde 1943 yılında da devam olunmuştur. Bahis mevzuu yıl içinde cem'an 86.393 ton ayıklanmış demir cevheri istihsal edilerek, eski stoklardan faydalanmak suretiyle 97.572 ton cevher fabrikalarımıza imrar olunmuştur. 1942 yılı imraratının 93.454 tonu tutmuş olması nazarı itibare alınırsa, 1943 yılı imraratı % 4,4 nisbetinde bir tezayüd kaydetmiştir. 1943 yılı zarfında imrar olunan demir cevherinin umum kıymeti takriben 1.366.450 liradır.

Cumhuriyet eseri olan Karabük Demir ve Çelik Fabrikaları harp iktisadiyatı, icaplarına göre tevsi olunarak, çıkarmakta olan mamulât çeşitlerini arttırmış, haki boya, naftalin, benzol ve muhtelif kalınlıktaki makina yağları ile boru imalâtına hız vermiştir. 1943 yılında 55.359 ton demir, 42.748 ton çelik bloku 36.616 ton muhtelif haddehane mamulâtı ve 6.183 ton boru istihsal edilmiştir.

Sümer Bank'tan aldığımız malûmata göre 1942 ve 1943 yıllarında Türkiye Demir ve Çelik fabrikaları müessesesinin istihsal ettiği mamulleri aşağıya dercederiz (metrik ton hesabie):

M A M U L L E R	1 9 4 2	1 9 4 3
Yüksek fırınlar Demir istihsalâtı	65,173	55.359
Çelikhane Çelik bloku	50.107	42.748
Haddehane Muhtelif profil, çubuk, levha ve saç	30.454	36.616

Boru fabrikası		
Türlü ebadda boru	4.898	6.183
Kok fabrikası		
İzabe koku	178.129	182.974
Kok tozu	4.365	3.293
Ham katran	8.874	9.416
Yol katranı	372	2.233
Ham ve saf naftalin	667	666
Ham benzol	2.308	2.458
Yıkanmış benzol	2.257	2.230
Motor benzolü	1.757	1.963
Ham ve saf tuluol	197	298
Solvent nafta	8	162
Haki boya		5
Amonyum sülfat	38	125
Katran boyası	176	109
Ham ve saf antrasen	0,5	28
Yağlar, muhtelif kalınlıkta	2.701	3.321
Zift	4.814	5.786

İlişik cetvelden de görüleceği veçhile 1943 yılında muhtelif profil, çubuk, levha ve saç istihsalâtı 1942 yılına nazaran % 20,2 nisbetinde ve muhtelif ebaddaki boru imalâtı da % 26,2 nisbetinde artmıştır.

Krom cevheri

Milletlerarası ticarî münasebetlerin güçleşmesi ve deniz seyrüseferinin emniyetsizliği bilhas-sa krom cevheri istihsal ve ihracatının normal gelişmesine mühim bir engel olmuştur. Cihan savaşı arifesi olan 1938 yılına kadar muntazaman artmış olan kromit istihsalâtımız, bahis mev-zuu yılda 208.405 tona çıktıktan sonra müteakip senelerde azalmağa yüz tutmuş ve 1942 yılında 140.205 tona inmiştir.

1943 yılında bütün güçlüklerle rağmen krom cevheri istihsalâtı yeni bir gelişme kaydederek, 160.768 tona baliğ olmuş ve 1942 yılına nazaran % 14,7 nisbetinde artmıştır. Bu artışta Şark Kromları İşletmesinin (Guleman) hissesi oldukça mühimdir: 1942 yılında 57.644 tonu bulan kromit istihsalâtı 1943 yılı içinde 79.730 tona yükselmiş ve % 38,3 nisbetinde bir artış kaydetmiştir. Türk Maden Ş-ti tarafından işletilen Kütahya vilâyetindeki Dümrek madeninin kromit istihsalâtı da mukayese olunan son iki yıl içinde 5.104 tondan 17.379 tona çıkmış ve aşağı yukarı 3,5 defa çoğalmıştır. Buna mukabil Fethiye Ş-ti Madeniyesinin istihsalâtı 1942 yılına nazaran % 16,2 nisbetinde azalarak 31.199 tondan 16.133 tona inmiştir. Adı geçen bu üç işletme 1943 yılı umum kromit istihsalâtının dörtte üçünü (hattâ % 76,7 sini) temin etmiştir.

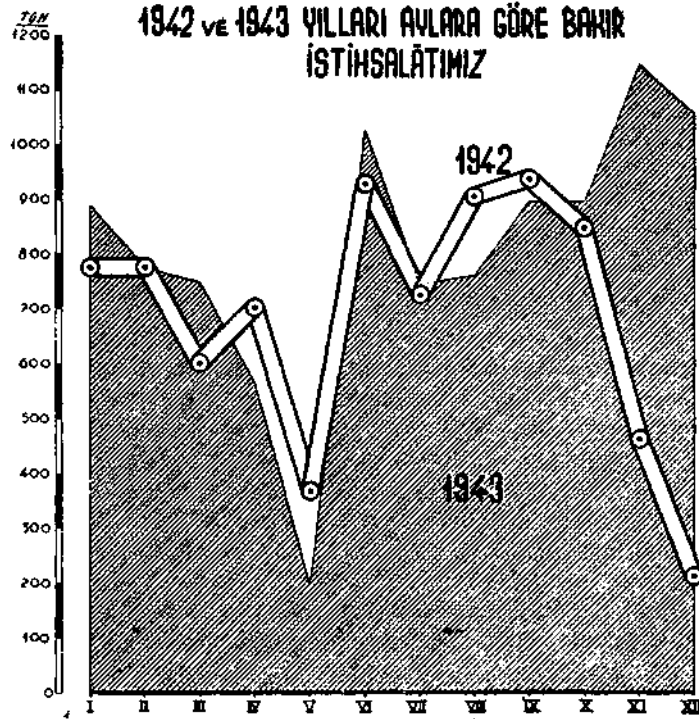
1943 yılının kromit imraratı 79.700 tondur. Bu miktardan 52.033 tonu dış pazarlara satılmıştır. İmrar olunan kromitin takribi kıymeti 4 milyon lirayı tecavüz etmiştir. 1943 yılında muhtelif madenlerin istihsalât ve imraratını (ton itibariyle) gösterir cetvel aşağıdadır:

MADEN İSMİ VEYA ÂMİLİ	Vilâyeti	İstihsalât	İmrrat
Şark Kromları İşletmesi (Guleman)	Elâzığ	79.730	35.261
Fethiye Şirketi Madeniyesi, 7 maden	Muğla	26.133	26.794
T. M. Ş. Dümtek Kr. madeni	Kütahya	17.379	7.000
Akbükü Krom madeni	Antalya	10.741	
Gen. Sal. Adil, Başören	Eskişehir	6.460	1.079
Akçaalanı .. Dursunbey	Balıkesir	5.934	1.400
Cemal Hunal ve Ş., Beskese	Muğla	1.440	2.119
Elcik - Kızılkaya, 3 maden	Muğla	2.885	1.985
Çardı ve Çatak Krom Madenleri	Bursa	2.952	301
İsaaklar Kr. Mad., Burhaneli	Bursa		2.032
Kazandere Krom madeni, Köyceğiz	Muğla	2.945	1.203 (*)
Çeçikaya ve Kuyuluk	Hatay	1.382	
Kargalı Krom Madeni	Kütahya	1.558	
Diğer üç kromit madeni	Muhtelif	1.229	526
26 kromit ocağı yekûnu		160.768	79.401

*) Köyceğiz Maliyesinin sattığı kromit

Bakır:

Uzun yıllardanberi muattal durumda kalan bakır madenlerimizin yeniden faaliyete geçirilmesi, Cumhuriyet idaresinin endüstri kalkınmamızda gösterdiği alâkalardan birini teşkil etmiştir. 6-7 yıl gibi kısa bir zamanda memleketin bakır istihsalâtı yeni gelişmeler kaydetmiş ve millî müdafaa bakımından olduğu gibi, döviz temini ve dahili ihtiyaçları karşılama noktainazarından da önemli, bir yer almıştır. Mamefih son cihan savaşının doğurduğu güçlükler yüzünden Murgul bakır madenleri gibi bazı bakır zuhuratlarının işletmesine gereken tesisat ithalâtının gecikmesi, bakır endüstrimizin normal gelişmesine mani olmuştur.

1043 yılında Ergani ve Kuarshan bakır madenleri işletilerek, buralarda ceman 9.730 ton bakır istihsal olunmuştur. 1942 yılı bakır istihsalâtı 8.258 tonu tutmuş olmasına bakılırsa. 1943 yılında yeni bir gelişme ile 1.472 ton, yani %17,8 nisbetinde bir artış kaydedilmiştir. Ergani bakır madenlerindeki istihsal artışı bilhassa dikkate değer: 1942 yılında 7.400 ton mukabili 1943 de 9.235 ton bakır istihsal olunmuştur ki, bu da aşağı yukarı % 25 nisbetinde bir tezayüde delâlet eder. Buna mukabil Kuarshân madeninin bakır istihsalâtı 1942 yılına nazaran takriben % 40 nisbetinde azalarak 858 tondan 495 tona inmiştir.

Maadin Umum Müdürlüğünün istatistiki malûmatına göre 1943 yılı içinde cem'an 9.545 ton bakır imrar olunmuştur. Bu miktardan 7.947 tonu Ergani ve 1.598 tonu da Kuarshan bakır madenlerine isabet etmiştir. 1943 yılında imar olunan külçe ve musaffa bakırın kıymeti 10 milyon lirayı aşmıştır. Eski stoklardan faydalanmak suretiyle aynı yıl zarfında cem'an 12.108 ton bakır iç ve dış pazarlara satılmıştır. Bu miktardan 10.510 tonu Ergani ve 1.598 tonu da Kuarshan bakırını teşkil etmiştir. Ergani ve Kuarshan bakır madenlerinin 1942 ve 1943 yıllarında aylara göre bakır istihsalâtı (ton hesabı) berveçhiâtidir:

A Y L A R	ERGANİ MADENİ		KUVARSHAN MADENİ	
	1 9 4 2	1 9 4 3	1 9 4 2	1 9 4 3
İkinci kânun	775	888	—	—
Şubat	610	777	168	—
Mart	400	760	199	—
Nisan	650	565	52	—
Mayıs	160	200	208	—
Haziran	930	1.030	—	—
Temmuz	705	745	23	—
Ağustos	700	680	208	84
Eylül	940	900	—	—
Birinci teşrin	850	900	—	—
İkinci teşrin	465	900	—	252
Birinci kânun	215	900	—	159
Yekûn	7.400	9.235	858	495

Diğer madenlerimiz:

Şimdi ikinci derecede olan diğer madenlerin 1943 yılındaki imraratını kısaca gözden geçirelim. Eskişehir vilâyeti Mihaliççık kazasındaki madenlerden bahis mevzuu yıl içinde 132,5 ton amyant imraratı yapılmıştır. Turhal antimuan istihsalâtı ancak 20 tonu bulmuştur 1943 yılına isabet eden manyezit imraratı 137 tondur ve 115 tonu tutan 1942 yılı imraratına nazaran % 19,1 nisbetinde fazladır. Eskişehir ve Afyon vilâyetlerindeki üç manganez madeninden 1943 yılı zarfında 834 ton manganez cevheri imrar edilerek, 1941 seviyesinin muhafazasına muvafak olmuştur. 1943 yılında Muğla, ve Aydın vilâyetleri dahilinde işletilen 12 zımpara madeninden 1943 yılında cem'an 7.812 ton zımpara istihsal ve bu miktardan 2.712 tonu imrar olunmuştur. İmraratın 2.669 tonu dış pazarlara ve 43 tonu da iç pazarlara satılmıştır. Zımpara satışlarından elde edilen yekûn 107.789 lirayı bulmuştur. 1943 yılında işletilmiş 12 zımpara madeninin istihsalât ve imrarat miktarını (ton hesabı) gösterir cetvel aşağıda münderiçtir:

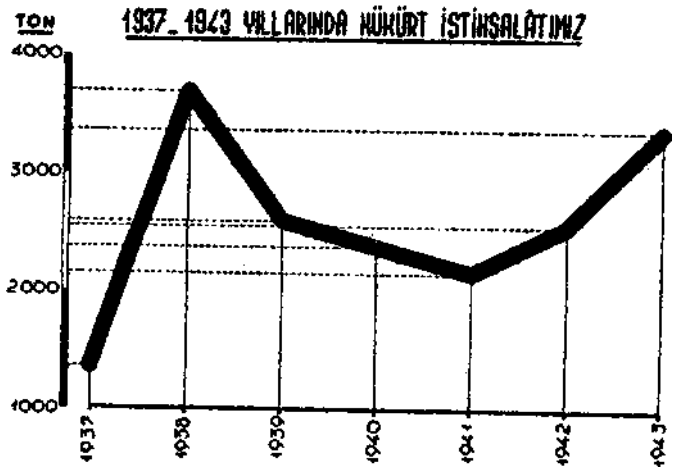
Maden âmili	Mevkii	Vilâyeti	Kazası	İstihsalât	İmrrat
Abot L. T. Ş. ti	Kayabaşı	Muğla	Milas	3.168	917
" "	Kozağaç	Muğla	Merkez	2.496	868
" "	Alacalı Yenik.	İzmir	Tire	369	376
" "	Mesken Kadıköy	Muğla	Merkez	370	—
" "	Elmacık	Muğla	Merkez	336	—
" "	Kemer Kayası	Aydın	Söke	158	38
" "	Aziziye Havuzlu	İzmir	Kuşadası	166	87
" "	Şeref Eğridağ	Muğla	Merkez	305	—
Kitapçı Emin Veres.	Kızcağız	Muğla	Milas	204	278
" " "	Kozağaç Karaltı	Muğla	Milas	—	148
Tarıka Biraderler	Sefaköy 332/333	Muğla	Milas	240	—
12 zımpara madeni yekünü				7.812	2.712

İzmir vilâyetinin Karaburun bölgesinde bulunan Ahırlı ve Karareis civa madenlerinden 1943 yılı zarfında 186 şişe civa istihsal edilmiş ve 106.944 lira kıymetinde 271 şişe civa satılmıştır. Bu satışların 245 şişesi Ahırlı ve 26 şişesi de Karareis civa madenine isabet etmiştir. 1942 yılında civa imrratı 176 şişeyi tutmuş olduğuna bakılırsa, 1943 yılında 95 şişe, yâni % 50 nisbetinde bir imrrat artışı mevcuttur.

Madeni olmayan zuhurat:

İhracat madenlerimiz arasında cihan savaşına kadar mühim bir yer almış olan lületaşı imrratı son yıllar içinde azalmağa yüz tutmuştur. Bundan dolayı tezyin ve lüks eşya imalinde kullanılan lületaşı istihsalâtının tahdidine mecbur kalınmış ve 1943 yılı içinde ancak 194 sandık ihraç olunmuştur.

Ziraatte olduğu gibi sanayiye kullanılan kükürt istihsalâtına gelince, İsparta vilâyetindeki Keçiburlu ve Denizli vilâyetinin Sarayköy civarındaki Teke-Turkaz kükürt madenlerinin işletilmesine 1943 yılında da devam edilmiş ve cem'an 3.379 ton kükürt istihsal olunmuştur. Bu miktardan 3.079 tonu Keçiburlu kükürt işletmesi ve 300 tonu da Teke-Turkaz madenine isabet etmiştir. 1942 yılının kükürt istihsalâtı 2.585 tonu tutmuş olduğuna bakılırsa 1943 yılında aşağı yukarı % 31 nisbe-

tinde yeni bir artış dikkate değer. Buna muvazi kükürt satışlarında yeni bir gelişme mevcuttur. 1942 yılında 2.081 ton saf ve bağ kükürtü mukabili 1943 yılında yalnız Eti Bank tarafından 59.556 torba veya 2977,8 ton kükürt iç pazarlara satılmıştır. Teke Turkaz kükürt madeninin 1943 yılı imraratı 300 tondur. Demek ki memleketimizin kükürt sarfiyatı 1943 yılında 3.278 tona baliğ olmuş ve 1942 yılına nazaran % 57,6 nisbetinde artmıştır. Yukarıda adı geçen Bank tarafından 1943 yılı içinde satılmış olan 59.556 torba kükürtün 58.443 torbası ziraî ve 1.113 torbası da sınaî işlerde kullanılmıştır.

Balıkesir vilâyetinin Susurluk kazasındaki Sultançayırı borasit madeninden 1943 yılında 24.215 lira kıymetinde 415 ton borasit imraratı yapılmıştır ki, 1942 yılında ancak 20 tonu tutan imrarata nazaran birkaç misli fazladır.

1943 yılında, Sivasta kurulan yeni çimento fabrikası da dahil olmak üzere, memleketimizde 5 işletme taralından 7.192.400 lira kıymetinde 151.471 ton çimento iç pazarlara satılmıştır. Bu miktardan 62.636 tonu Anadolu Çimento Ş-ti, 59.866 tonu Arslan ve Eskişehir çimento fabrikasına ve 19.080 tonu da Sivas Çimento fabrikasına isabet etmiştir.

Demir taşı, mermer ve sınaî kil ocaktan 23.6.1942 gün ve 4.263 sayılı kanunla Dahiliye Vekâletinin "İdarei Hususîyeleri,, ne devredilmiş bulunduğundan, adı geçen yeraltı servetlerinin 1943 istihsal ve imraratı hakkında elimizde istatistiki malûmat mevcut değildir.

Bilançomuza sor verirken, yaşadığımız olağanüstü hallere rağmen, madenciliğimizin 1943 yılı durumu memnuniyet verici diyebiliriz.

M. T. A.

1943 yılında dünya madenciliği

önsöz:

Cihan savaşının beşinci yılında dünya madenciliğinin başlıca hususiyetleri: Memleket dahilindeki butu») yeraltı servetlerinden âzami istifade edilerek bunlardan bilhassa harp levazımı bakımından mühim olanlarının araştırılmasıyla işletilmesini teşvik ve tevsii, normal zamanlarda metruk bırakılan veya maden tenoru bakımından fakir olan cevher zuhurlarının yeniden işletilmesi, maden istihsalâtının hükümet yardımıyla artırılmadı, ihtiyar işçilerle askerlik yağına girmeyen gençlerden ve kadın işçilerden azamî istifade, sivil işlere olan sarfiyatın tahdidi, nihayet prim veya mükâfatlar tediyesi ve fiyatlara zam suretiyle istihsalâtın teşviki, yâni tek bir cümle ile maden istihsal, istihlâk ve ticaretinin harp ve buna bağlı olağanüstü haller için icaplarına göre tanzimi gibi tedbirlerden ibarettir.

Diğer taraftan milletlerarası ticarî bağların gevşemesi yüzünden askerî ülkelerin iktisadî kalkınmada kendi kendilerine bırakılmış olmaları, bu gibi memleketlerde yerli ham maddelerle yeraltı zuhurlarından azamî faydalanma, şimdiye kadar ithalât yolu ile karşılanan mamulâtın memleket dahilinde kendi kuvvetleriyle temin teşebbüsüne bir tahrik unsurunu teşkil etmiştir. Yakın Doğu ve Lâtin Amerikasındaki memleketlerinde demir ve çelik sanayiinin tesisi buna misal olabilir. Aynı zamanda kıt olan bir maden yerine diğerinin, taşkömür yerine linyit ve toprak kömürü yâni turbun, hattâ kısmen odunla çalışan jeneratör evlerle nebatî yağlardan istihsalâtı tedbirlerine girişilmiştir. İktisadî ve ticarî münasebetlerin çökürten çökürte çıkması bir takım